

A NANE Egyesület, a PATENT Egyesület és a Magyar Női Érdekvédelem Szövetség véleménye a hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos személy elleni erőszakos bűncselekmények áldozatainak fokozottabb védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló előterjesztésről

Budapest, 2020. január 27.

1. Általános észrevételek; koncepcionális kérdések; összegzés

Mindenek előtt jelezzük, hogy a nők elleni erőszak, valamint a családon belüli/párkapcsolati erőszak olyan súlyos társadalmi probléma, mellyel szemben az állami fellépés - s ezen belül a szükséges intézkedések megtervezése, meghatározása és végrehajtása - *speciális szaktudást, szakértelmet igényel*. A témában már sok évtizedes tapasztalat gyűlt össze azzal kapcsolatban, hogy milyen intézkedések hoznak eredményt a megelőzés, illetve az áldozatok védelme szempontjából, mik az előfeltételei és meghatározói a hatékony fellépésnek, illetve milyen intézkedések, módszerek nem működnek vagy épp egyenesen károsak az áldozatok védelme szempontjából. Ez a tapasztalat az áldozatok jogaira és szükségleteire épül, melyet mára számos nemzetközi emberi jogi norma és dokumentum elismer.

A kapcsolódó nemzetközi emberi jogi normák alapján mind általában a nők elleni erőszakkal, mind a családon belüli, párkapcsolati erőszakkal szembeni hatékony és szakszerű állami fellépés fő alapelve az *átfogó, holisztikus szemléletmód*, mely az erőszak megelőzését, az áldozatok védelmét (s számukra megfelelő támogató szolgáltatások biztosítását), valamint az elkövetők büntetőjogi felelősségre vonását egyaránt magában foglalja. (Az angol nyelvű szakirodalomban ez a 3 "P" - prevention, protection és prosecution - rendszere.) Szükséges továbbá, hogy olyan integrált szakpolitikai intézkedéseket vezessenek be a témában, melyek mind a megelőzésre, mind az áldozatok védelmére, mind az elkövetők büntetőjogi felelősségre vonására egyaránt kellő hangsúlyt fektetnek.

Elengedhetetlen tehát, hogy a nők elleni erőszak, párkapcsolati/családon belüli erőszak jelenségével szemben komplex módon lépjen fel az állam. Egy-egy intézkedés - még ha releváns is - nem képes önmagában hatékonyan kezelni ezt a bonyolult, számos eltérő szakpolitikai területet, számos hatóság, intézmény és szolgáltató megfelelő, felkészült és összehangolt fellépését érintő jelenséget.

Az előterjesztés kapcsán az a szakmai álláspontunk, hogy összességében, bár egyes elemeiben tartalmaz üdvözlendő célokat, nem lesz képes betölteni azt az Igazságügyi Miniszter által közölt, és az áldozatok által remélt célt, hogy "hatékony védelmet biztosít e bűncselekmények áldozatai számára." A tervezet szövegéből az világlik ki, hogy elsősorban a feltételes szabdlábra bocsátás eszközének a szigorítása a célja, a családon belüli erőszak elkövetőit az egyéb súlyos

bűncselekmények elkövetőihöz képest csupán másodlagosan érinti. Ráadásul egyáltalán nem érinti azokat az elkövetőket, akiknek tevékenysége ugyan kimeríti a párkapcsolati erőszak jelenségének emberi jogi definícióját, de nem ütközik a magyar Büntető Törvénykönyvbe. A kifejezetten a családon belüli erőszakot elkövetőkre nézve bár bizonyos bűncselekménycsoportoknál egyrészt biztosítja a szigorúbb feltételek alkalmazásának lehetőségét - vagyis a feltételes szabadságra bocsátás kizárását -, másrészt bírói mérlegelés alapján kivételeket is enged a feltételes szabadságra bocsátás alól az ilyen jellegű esetekre. Ezzel a módosítást igazoló közleményeknek is némileg ellentmond. Megjegyezzük továbbá, hogy a javaslat a "hozzátartozók sérelmére" elkövetett cselekményekről rendelkezik e körben. A családon belüli/párkapcsolati erőszak jelensége ugyanakkor (ahogy erre a közelmúltban nagy nyilvánosságot kapott esetek is például szolgálnak) a "hozzátartozókhoz" képest jelentősen szélesebb potenciális sértetti kört fed le, mint a Polgári Törvénykönyv kapcsolódó fogalma, vagy akár a távoltartásról szóló törvényben alkalmazott kapcsolódó definíció. A hozzátartozó fogalmába nem tartozó áldozatok kimaradnának a védelemből. Így például a bensőséges kapcsolatban álló személyek az együttjárás ideje alatt vagy ennek megszakadása után akkor is, ha nem éltek együtt; a bensőséges kapcsolat kialakítására törekvő, de a másik fél részéről elutasított személy, a közös háztartásban rendszeresen vagy időszakonként együttélő más személy.

Az előterjesztésben javasolt módosítások továbbá különböző szakemberekre delegálnak feladatokat anélkül, hogy ezen szakemberek megfelelő képzettségének, felkészültségének, az általuk követendő megfelelő eljárásrendnek, protokollnak az előírását bármilyen módon tárgyalnák. A szervezeteinknek az egyes ügyekben szerzett tapasztalatai ugyanakkor azt mutatják, hogy szemléletmódban, illetve szakmai felkészültségben súlyos hiányosságok tapasztalhatók az intézményrendszer különböző szereplői részéről. A távoltartás még a kétezres évek közepén magatartási szabályként elrendelhető volt, mégsem került sor soha annak gyakorlati alkalmazására, mert elmaradt a jogintézmény bevezetéséhez szorosan kapcsolódó szakember képzés.

Álláspontunk szerint továbbá az Igazságügyi Minisztérium nem kellően alaposan tekintette át a kérdést érintő jogintézményeket. Ahhoz, hogy a mondott célt elérje, a módosításnak érintenie kellett volna a gyámhatóságok és a gyermekvédelmi intézményrendszer tevékenységi körébe utalt kapcsolattartást és családgondozást szabályozó jogszabályokat, a bíróság hatáskörébe tartozó szülői felügyeleti jogot és kapcsolattartást szabályozó jogszabályokat, az igazságügyi szakértéssel kapcsolatos számos szabályt (a szakértők családon belüli erőszakkal kapcsolatos felkészültségének előírását, ellenőrzését, számonkérhetőségét, melyek közül jelenleg egyik sem áll fenn), és a pártfogó felügyelők speciálisan a családon belüli erőszakra vonatkozó képzésével kapcsolatos szabályozást (ami jelenleg nem létezik). A kormány kommunikált célja a gyerekek védelme. A fenti jogintézmények átalakítása, és aztán a megfelelő képzés biztosítása nélkül a gyerekek hatékony védelme a párkapcsolati erőszak elkövetőktől megvalósíthatatlan.

Szervezeteink határozott álláspontja, hogy a párkapcsolati és családon belüli erőszak jelenségének beható ismeretére, a kapcsolódó szaktudásra alapulva, a jelenségre szabott, s a fenti átfogó szemléletet, komplex fellépést tükröző tervezet és szakpolitikai intézkedéscsomag hozna valódi, hatékony és szakszerű változást. Ehhez kiemelten fontosnak tartjuk mind az áldozatok jogainak, tapasztalatainak, valóságának és szükségleteinek következetes képviselését, mind pedig a nemzetközi emberi jogi normákra és bevált módszerekre való építkezést. Szervezeteink mindkét, egymással is összefüggő területen több évtizedes szakértelemmel és tapasztalattal rendelkeznek.

Ismételten felajánljuk ennek a szaktudásnak és tapasztalatnak a megosztását, a valódi változást hozó intézkedések előkészítése, a szükséges egyeztetések céljából.

2. Megjegyzések az előterjesztésben szereplő normaszövegek kapcsán

Az alábbiakban az előterjesztés szövegét dőlt betűvel idézve a szöveget követően fejtjük ki véleményünket.

Re. Btk. - 2012. évi C. törvény

1. §

(1) A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 38. § (4) bekezdése a következő e) ponttal egészül ki:

(Nem bocsátható feltételes szabadságra)

„e) akit tettesként ítélték végrehajtandó szabadságvesztésre az alábbi bűncselekmények miatt

ea) népirtás, emberiesség elleni bűncselekmény, apartheid, ha a halált szándékosan okozva követik el [142. § (1) bekezdés a) pontja, 143. § (1) bekezdés a) pontja, 144. § (1) bekezdés a) pontja],

eb) emberölés [160. § (1) és (2) bekezdése],

ec) emberrablás [190. § (4) bekezdés],

ed) fogolyzendülés, terrorcselekmény, jármű hatalomba kerítése és zendülés súlyosabban minősülő esetei, ha a halált szándékosan okozva követik el [284. § (4) bekezdés, 314. § (1) és (4) bekezdés a) pontja, 320. § (2) bekezdés, 442. § (4) bekezdés], vagy

ee) előjáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak [445. § (5) bekezdés a) pontja].”

A feltételes szabadságra bocsátás kizárására vonatkozó módosítási javaslat általános jellegű, a feltételes szabadságra bocsátás jogintézményének szigorítását célozza, szövegezésében nem kapcsolódik a családon belüli/párkapcsolati erőszak jelenségéhez. Ezt az általános, s nem a jelenségre reflektáló szemléletet erősíti, ugyanakkor aggodalomra ad okot, hogy a javaslat például a bántalmazót - akár jogilag fel nem ismert/nem értékelt jogos védelmi helyzetben - megölő nőkre, egyéb családtagokra egyaránt vonatkozik, s ezzel az áldozatok (további) büntetésének, traumatizálásának eszköze lehet. Ez pedig az eredetileg kommunikált kormányzati céllal is épp ellentétes.

(2) A Btk. 38. §-a a következő (5) és (6) bekezdésekkel egészül ki:

„(5) Nem bocsátható feltételes szabadságra az sem, akit

a) a (4) bekezdés e) pontjában meghatározott bűncselekmény elkövetése esetén

aa) előkészület miatt,

ab) részesként, vagy

ac) korlátlan enyhítés alkalmazásával, vagy

b) a hozzátartozója sérelmére elkövetett, nyolcévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt

ítéltek végrehajtandó szabadságvesztésre.

A javaslat a hozzátartozója sérelmére elkövetett, nyolcévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt megteremti a feltételes szabadságra bocsátás kizárásának lehetőségét. Mindenek előtt megjegyezzük, hogy a családon belüli/párkapcsolati erőszak jelensége a "hozzátartozókhoz" képest jelentősen szélesebb potenciális sértetti kört fed le, mint a Polgári Törvénykönyv kapcsolódó fogalma, vagy akár a távoltartásról szóló törvényben alkalmazott kapcsolódó definíció. A hozzátartozó fogalmába nem tartozó áldozatok kimaradnának a védelemből, ahogy azt a fentiekben már jeleztük.

Megjegyezzük, hogy a normaszöveg nem egyértelmű abban a tekintetben, hogy a kísérleti szakban lévő cselekményekre vonatkozik-e a módosítás. A speciális szabályozás körébe esnek olyan bűncselekmények, amik a családon belüli erőszak szempontjából különös jelentőséggel bírnak (például a szexuális erőszak, gyermekpornográfia, emberrablás, emberkereskedelem, kényszermunka, személyi szabadság megsértése (kiskorú sérelmére), szexuális kényszerítés, szexuális visszaélés, kerítés, a közlekedési bűncselekmények bizonyos esetei, hamis vád, hamis tanúzás, zsarolás, rongálás, csalás egyes minősített esetei). A gyakorlati tapasztalataink szerint ugyanakkor ezen bűncselekmények nagy részét figyelmen kívül szokták hagyni, ha családon belüli erőszak kontextusában követik el őket. Ennek a gyakorlatnak a megváltoztatása sokat javítana az áldozatok helyzetén és szerepe lehetne a megelőzésben is.

(6) A bíróság az ügydöntő határozatban az (5) bekezdésben meghatározott elkövető feltételes szabadságra bocsátáshatóságáról rendelkezhet, ha az elkövetés körülményeire, az elkövető személyében rejlő társadalomra veszélyesség fokára vagy egyéb büntetéskiszabási körülményekre figyelemmel a társadalom védelme és annak megelőzése, hogy az elkövető újabb bűncselekményt kövessen el, pártfogó felügyelet elrendelésével és külön magatartási szabály meghatározásával elérhető."

A (6) bekezdés gyakorlatilag visszahozza a családon belüli erőszakot elkövetők feltételes szabadlábra bocsátásának a lehetőségét, a bíróság mérlegelésére bízva a döntést. Egyrészt a szigorú szabályozást követően rögtön a kivétel biztosítása némileg ellentmond az eredeti kormányzati kommunikációs üzenetnek. Másrészt itt kardinális kérdés, hogy az ügyben eljáró bíró - illetve később a pártfogó - milyen szemléletmóddal és szaktudással rendelkezik a családon belüli/párkapcsolati erőszak témakörében. (Tisztában van-e például a párkapcsolati erőszak elkövetőjének veszélyességével; ismeri-e az erőszak természetrajzát; meg tudja-e különböztetni a rendszeres erőszakelkövetőket a bántalmazójukat megőelő nőktől stb.). A szervezeteinkhez forduló áldozatok, érintettek, illetve az általunk végzett kutatások tapasztalatai aggodalomra adnak okot

ez ügyben. Az előterjesztés pedig nem ír elő speciális szabályokat a szakemberek megfelelő képzése, felkészítése terén.

Abban az esetben, ha a bűncselekmény párkapcsolati vagy családon belüli erőszak tárgykörébe tartozik, különösen vizsgálendő mérlegelési szempontnak tartjuk, hogy a feltételes szabadságra bocsátott hol fog élni, találkozhat-e azokkal, akik ellen, illetve akikre tekintettel elkövette a cselekményt, az áldozatok biztonsága érdekében tudják-e biztosítani, hogy távol tartsa magát ezen személyektől, az előírt magatartási szabályok ellenőrzése lesz, lehet-e olyan szigorú és rendszeres, hogy képes legyen a bűnisméltés vagy az azzal való fenyegetés elhárítására.

2. §

A Btk. 69. § (2) bekezdése a következő c) ponttal egészül ki: (Pártfogó felügyelet alatt áll,)

„c) az a 38. § (5) bekezdés szerinti elkövető, akit a 38. § (6) bekezdése alkalmazásával bocsátottak feltételes szabadságra.”

A pártfogó felügyelet kötelező előírása kapcsán szintén kulcskérdés mind az eljáró bíró, mind pedig a pártfogó felügyelő megfelelő szakmai felkészültségének, szemléletmódjának, hozzáállásának biztosítása a témában.

3. §

A Btk. 71. §-a a következő (4) bekezdéssel egészül ki:

„(4) A 38. § (5) bekezdése szerinti elkövetővel szemben a (2) bekezdés b) pontja szerinti külön magatartási szabályt a sértett vagy sértettre tekintettel annak hozzátartozója védelme érdekében el kell rendelni, továbbá a bíróság e szabály megtartásának ellenőrzésére – kivéve, ha alkalmazásának műszaki feltételei nem adóttak – a kötelezett mozgását nyomon követő technikai eszköz alkalmazását rendeli el.”

A módosítás tartalmát üdvözlendőnek tartjuk. Javasoljuk a szabályozást kiterjeszteni a családon belüli/párkapcsolati erőszak 38. § (5) b) bekezdésében megjelölt alsó büntetési tételhatárnál enyhébben büntethető esetekben is.

4. §

A Btk. 109. §-a a következő (5) bekezdéssel egészül ki:

„(5) A bűncselekmény elkövetésekor tizenhatodik életévét betöltött fiatalkorúval szemben a 38. § (4) és (5) bekezdése szerinti bűncselekmény miatt kiszabott tízévi vagy azt meghaladó tartamú szabadságvesztés esetén a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárhatja.”

Re. Bv.tv - 2013. évi CCXL. törvény

5. §

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) 58. §-a a következő (2a) bekezdéssel egészül ki:

„(2a) A Btk. 69. § (2) bekezdés a) és c) pontjában meghatározott esetben a büntetés-végrehajtási bíró pártfogó felügyelői véleményt beszerzését rendeli el.”

A pártfogó felügyelőket érintő összes javaslat a gyakorlatban akkor lesz hasznos, ha és amint a pártfogó felügyelők megfelelő képzést és aztán támogatást kapnak a párkapcsolati és családon belüli erőszak szokásos mechanizmusainak felismerésére, az elkövetők hazugságainak és manipulációinak leleplezésére, a családon belüli erőszak áldozataival való együttműködésre az elkövetőkkel való pártfogói tevékenységük alatt, vagy az esetleges megfélemlítésük, vagy behálózásuk határozott elutasítására. A pártfogó felügyelői vélemény akkor lesz szakmailag megbízható és megalapozott, ha a pártfogó célirányosan képzett abban, hogy a párkapcsolati erőszak elkövetők jellemző kettős természetét felismerje (kevés kivétellel az elkövető az áldozatain kívül bárkivel tud fegyelmezett, kedves, figyelmes, tisztességtudó, stb. lenni, csak azokban a helyzetekben leplezi le magát, ahol ő van hatalmi pozícióban) és kellő súlyt tulajdonítson neki, ha fél az elkövetőtől. Észre kell vennie továbbá, ha az elkövető valótlanosságokat állít neki. A véleményét nem az elkövető elmondásai alapján kell megalkotnia, hanem a tényeknek jelentőséget tulajdonítva és az információkat ellenőrizve. Meg kell kérdeznie a nőt és gyerekeket, hogy félnek-e az elkövetőtől, s olyan bizalmi viszonyt kell tudni kialakítani az áldozatokkal, amelyben ezt el merik neki mondani, és aztán nem is él vissza ezzel a bizalommal (például azzal, hogy az elkövető távoltartása helyett az áldozatot küldi a családsegítőhöz).

A fentiekre tekintettel a módosítás bevezetését javasoljuk az alábbi előzetes feltételek teljesítéséhez kötni:

1. A pártfogó felügyelői szolgálat, illetve a családsegítő és gyermekjóléti szolgálatok személyi és tárgyi feltételeinek áttekintése abból a szempontból, hogy alkalmas-e a párkapcsolati (családon belüli/nők elleni) erőszak jelenségének felismerésére, értékelésére, megvannak-e az eszközei az ilyen típusú elkövetők kezelésére.
2. A fent nevezett szolgálatok számára speciális, kifejezetten a párkapcsolati, családon belüli, nők elleni erőszak jelenségével, ennek felismerésével, értelmezésével és kezelésével foglalkozó továbbképzési anyag és módszertan kidolgozása és elvégzése. (Itt utalva a bevezetőben jelzett évtizedes szaktudásra és nemzetközi normákra, amelyek alkalmazása elengedhetetlen.)
3. Mindezen szolgálatok számára kifejezetten a családon belüli, párkapcsolati, nők elleni erőszak elkövetőinek és áldozatainak a kezelését szabályozó protokollok kidolgozása (illetve a már kész protokollok, módszertani útmutatók átvétele), ezek kötelező bevezetése, és a protokollok alkalmazásához ellenőrző mechanizmusok és szankciók kapcsolása.

6. § ....

Üdvözlendőnek tartjuk, hogy a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőnek ellenőriznie is kellene, hogy az elítélt hova akar költözni. A családon belüli/párkapcsolati erőszak eseteiben aggályosnak tartjuk ugyanakkor a számára előírt alábbi, korlátozás nélküli rendelkezéseket: "6. § (...) c) ha az elítélt rendelkezik befogadó környezettel, felveszi velük a kapcsolatot, és együttműködésük esetén megkezdi felkészítésüket az elítélt lehetőség szerinti visszafogadására, d) szükség esetén segíti a családi kapcsolatok helyreállítását." Javasoljuk, hogy ha az elítélt párkapcsolati erőszak vagy/és kiskorú (saját gyermek) elleni erőszak miatt volt elítélve, akkor nem kell szorgalmazni az eredeti családba való visszagondozást. A pártfogásnak, illetve a családsegítésnek éppen az áldozatok függetlenségének a támogatása lenne a feladata, hogy ne kényszerüljenek visszafogadni a bántalmazót.

Ha az elítéltnak kiskorú gyereke is van, arról összesen annyit ír elő a javaslat, hogy a büntetés-végrehajtási pártfogó értesíti a gyámhatóságot a várható szabadulásról ill. a szabadításról. Arról nem szól, hogy az áldozatokat értesíteni kéne. Ezt jelenleg kizárólag kérelemre biztosítja a jogszabály. Nem tartalmaz rendelkezést továbbá a szülői felügyelet kizárásáról, a látogatások korlátozásáról, vagy hogy a párkapcsolati erőszak vagy családon belüli erőszak elkövetőjét tartsák távol a gyerek lakóhelyétől, nevelési/oktatási intézményétől.

Tapasztalataink szerint gyakori, hogy a bíróságok és gyámhatóságok - sokszor a rendőrség is - a családon, párkapcsolaton belüli erőszak tárgykörében ugyanazokat a cselekményeket súlyosabban ítélik meg akkor, ha nők követik el, mint ha férfiak. Ezért itt is hangsúlyozzuk, hogy a módosítások bevezetését megelőzően is, és azután folyamatosan szoros adatfelvétellel és elemzéssel kell figyelni, hogy az elkövetés, annak módjai, előzményei, a nyomozás, az ideiglenes intézkedések, az áldozatok megvédése, támogatása, a kiszabott büntetés, illetve ennek végrehajtása miképp alakul nemek szerint.

7. §

A Bv. tv. 188. §-a a következő (2a) bekezdéssel egészül ki:

„(2a) Ha a feltételes szabadságra bocsátásról való rendelkezésnek a Btk. 38. § (6) bekezdése alapján van helye, az előterjesztéshez csatolni kell a) az elítélt számára meghatározott egyéniesített fogvatartási programtervet és az egyéni gondozási tervről szóló összefoglaló jelentést,

b) az elítélt mentális állapotára vonatkozó szakorvosi és pszichológusi véleményt, amennyiben a bíróság az elkövető korlátozott beszámítási képességét állapította meg az ügydöntő határozatban,

c) az elítélt kiskorú gyermekével kapcsolatosan beszerzett gyámhatósági véleményt.”

A fentebb kifejtettekhez hasonlóan a nevezett jogalkalmazó szakemberek kapcsán egyrészt kulcsfontosságú a megfelelő szakmai felkészültség biztosítása, melyről az előterjesztés nem rendelkezik. Másrészt szervezeteink aggasztó tapasztalatokat szereztek azzal kapcsolatban, hogy az intézményrendszer mennyire tartja szem előtt a gyermekek jogait és biztonságát. A fentiekhez hasonlóan ezért itt is javasoljuk, hogy a rendelkezések bevezetését meg kell előzze a gyámhatóságok és az ilyen cselekmények miatt elítéltekkel dolgozó pszichológusok kötelező továbbképzése a vonatkozó nemzetközi normák és a hazai civil női jogvédő szervezetek által

felhalmozott szakismeretek, szakanyagok alapján. Megjegyezzük, hogy számos olyan eset előfordul, amikor a gyámhatóság nincsen az adott családdal kapcsolatban, ebben az esetben az illetékes gyermekjóléti-és családsegítő szolgálat véleményének beszerzése lenne az indokolt.

Re. Eü.tv - 1997. évi CLIV. törvény

8. §

(1) Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eü. tv.) 200. § (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(2) A kötelező gyógykezelés elrendelésére irányuló eljárást az annak szükségességét megállapító pszichiátriai gondozóintézet szakorvosa, büntetőeljárás során elrendelt kényszergyógykezelés megszűnése, valamint kóros elmeállapotú elítélt szabadítása esetén, amennyiben a beteg további intézeti gyógykezelése szükséges - az elbocsátás esedékessége napjának megjelölésével - a kényszergyógykezelést végző szerv főigazgató főorvosa a bíróság értesítésével kezdeményezi és javaslatot tesz a gyógykezelést végző pszichiátriai intézetre.”

Jelen módosítás a téma szempontjából és fókuszát tekintve nem bír általános, átfogó jelentőséggel, mivel a családon belüli erőszakot elkövetők igen ritkán kóros elmeállapotúak.

(2) Az Eü. tv. 200. § (2a) bekezdése a következő b) ponttal egészül ki:

(A kötelező gyógykezelés elrendelésére irányuló eljárást az ügyész kezdeményezi)

„b) a személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekmény miatt szabadságvesztést töltő elítélt esetén, ha az elkövetéskor korlátozott beszámítási képességű volt, a várható szabadulás napjának megjelölésével.”

Jelen módosítás a téma szempontjából és fókuszát tekintve nem bír általános, átfogó jelentőséggel, mivel a családon belüli erőszakot elkövetők igen ritkán korlátozottan beszámíthatóak.

Általános indokolás

A hozzátartozók sérelmére a közelmúltban elkövetett súlyos, élet elleni bűncselekményekhez hasonló esetek, valamint más, az életet, a testi épséget súlyosan sértő vagy veszélyeztető bűncselekmények olyan szörnyű tragédiák, amelyekkel kapcsolatban a jogalkotó köteles vizsgálni, miként előzhetők meg és zárhatók ki a tragédiához vezető okok.

Ennek érdekében Varga Judit igazságügyi miniszter 2019. december 16-án átfogó kormányzati vizsgálatot kezdeményezett. A vizsgálat alapján jelentés készült a Kormány számára, amelyben feladatként került meghatározásra, hogy az Igazságügyi Minisztérium felülvizsgálja felül a feltételes szabadságra bocsátás szabályozását, különösen a feltételes szabadságra bocsátás során vizsgálható, vizsgálandó körülmények szabályozása és azzal összefüggésben a Büntető Törvénykönyv vagy egyéb jogszabályok szigorításának indokoltságát.

Az előterjesztés alapjául szolgáló jelentésben megfogalmazott feladat álláspontunk szerint eleve kérdéses irány. A módosításra okot adó győri esetben is vitatható például, hogy a fő problémát

valóban az elkövető feltételes szabadságra bocsátása okozta volna. Ennél sokkal valószínűbb, hogy a célnak annak kellene lennie, hogy a) olyan bűncselekményért, amit valójában elkövetett, és amiért a szabadságvesztését töltötte (súlyos, életveszélyes támadás a felesége ellen a gyerekeivel a lakásban) ne lehessen ilyen enyhe büntetést kapni; b) szülői felügyeleti jogát vonják meg; c) szabadságvesztése alatt ne tarthasson kapcsolatot a gyerekeivel; c) szabadulása után ne tarthasson kapcsolatot a gyerekeivel (még felügyelt kapcsolattartás útján sem, de ha mégis, az ne lehessen átmeneti); d) feleségétől egészen addig tartsák távol, amíg a gyerekei nagykorúak lesznek; e) a távollét megszegése esetén azonnal kerüljön ismét elzárásra, és onnan egyenesen letöltendő szabadságvesztésre.

A jelen tervezet a családon belüli erőszak elkövetőit az egyéb súlyos bűncselekmények elkövetőihez képest csupán másodlagosan érinti. Az ezzel kapcsolatos véleményünket az anyag első részében kifejtettük.

Az Igazságügyi Minisztérium a jogi szabályozást érintően első lépésként elvégezte azoknak a jogintézményeknek az azonosítását, amelyek módosítása legnagyobb kockázattal járó helyzetekkel szemben megfelelő védelmet nyújthat.

Álláspontunk szerint az Igazságügyi Minisztérium nem kellően alaposan tekintette át a kérdést érintő jogintézményeket. Az ezzel kapcsolatos véleményünket az anyag első részében kifejtettük.

A vizsgálat eredményeként az igazságügyi tárca gondozásában elkészült egy törvénymódosítási javaslat, amely a személy elleni erőszakos bűncselekmények vagy más, az elítélt fokozott személyi társadalomra veszélyességet feltételező bűncselekmények esetére adhat olyan megoldást, ami hatékony védelmet biztosít e bűncselekmények áldozatai számára. Ezen a téren a büntetőjog jelentős szerepet vállal. A javaslatban szereplő módosítások olyan büntetőjogi megoldásokat vezetnek be, amelyek önmagukban is komplex, ugyanakkor a fokozatosságon alapuló rendszerben, a veszélyeztetettség mértékétől függő arányos válasszal zárják ki a veszélyhelyzetek kialakulását.

A javaslat módosításának irányai a következő pilléreken alapulnak:

- a legsúlyosabb bűncselekmények miatt kiszabott határozott tartamú szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárása,

- szélesebb bűncselekményi körben – beleértve a hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos személy elleni erőszakos bűncselekményeket is – a törvényi kizáró szabály mellett, csak kivételesen legyen biztosítható, hogy a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét csak kellően szigorú ellenőrzés mellett, egyedi mérlegelés alapján engedélyezhesse,

Ahogy fentebb is utaltunk rá, tapasztalataink szerint a bíróságok jelenlegi szakmai felkészültsége mellett nem lehet bízni abban, hogy akár a társadalomra veszélyességet, akár az elkövető körülményeit az áldozatok biztonságához való jogának és érdekeinek elsődlegessége szempontjából értelmezik. Magyarországon a mai napig az a joggyakorlat, hogy a segítség nélkül hagyott, és ezért a bántalmazójuk megöléséhez folyamodó nők sokkal súlyosabb büntetést kapnak, mint az áldozatukat hosszú éveken át bántalmazó majd végül megölő férfiak. Semmi nem utal arra, hogy a jogalkalmazók módszeresen képesek és hajlandók lennének a hosszantartó bántalmazás kellő mérlegelésére, súlyának elismerésére. Nincs egységes joggyakorlat a gyerekek módszeres,

intézményes megvédésére attól, aki őket vagy/és a család más tagjait bántalmazta; nincs egységes joggyakorlat a gyermek biztonságához, a bántalmazótól mentes élethez fűződő jogának, érdekeinek az elismerésére. Nincs egységes módszertan annak felmérésére, hogy a bántalmazás milyen károkat okozhat a gyermekek testi-lelki fejlődésében, és nincs egységes elv és gyakorlat arra, hogy hogyan kell figyelembe venni a gyermek szabadon kinyilvánított akaratát, amennyiben bántalmazó szülőjével nem kíván kapcsolatot tartani. Mindennek fényében az egyéni mérlegelésbe vetett bizalom meglehetősen vaknak, és megalapozatlannak tűnik, ha nincs mellette a bírók, gyámhatóságok, pártfogók felügyelők és szakértők képzésének követelménye és a számonkérhetőségük biztosítása.

- súlyos személy elleni erőszakos bűncselekmények esetén a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének biztosítása esetén kötelezően a pártfogó felügyelet elrendelése, valamint – technikai eszközzel történő ellenőrzés mellett – kötelező az áldozatok védelmét szolgáló magatartási szabály megállapítása is,

A javasolt módosítást üdvözljük. Javasoljuk továbbá kiterjeszteni a nyomkövető alkalmazását a jelzett elkövetői körön túli családon belüli erőszakos esetekre, illetve a távoltartás hatálya alatt állókra.

- a gyermekvédelmi rendszer irányába történő széles körű jelzési kötelezettség előírása a büntetés-végrehajtási ügyszakban, lehetőséget teremtve a büntetés-végrehajtástól független védelmi mechanizmusok alkalmazására is,

A széles körű jelzési kötelezettség előírását nem tartalmazza a javaslat. Csak a gyámhatóságokat kell értesíteni, a többiekkel együttműködik a pártfogó. A szervezeteink egyes ügyekben szerzett tapasztalatai azt mutatják, hogy a szakemberek jelenlegi gyakorlatára alapozva valós védelmi tevékenység nem várható. A gyermekvédelmi jelzőrendszer hiányosságait többek között az alapvető jogok biztosának kapcsolódó vizsgálatai is feltárták. A hatékony fellépést segítené többek között a megfelelő szakember-képzés, új protokoll, új ellenőrzési és szankció-rendszer bevezetése/alkalmazása.

- a feltételes szabadságra bocsátás engedélyezése körében a veszélyeztető helyzetek, a társadalomra fokozott veszélyt jelentő személyek kiszűréséhez, valamint az említett intézkedések alkalmazhatóságához szükséges döntés-támogatási eszközök bevezetése.

Lásd a fentebb kifejtetteket.

A javaslat mindezek mellett a szabadulásra való felkészítés menetével kapcsolatban módosítja a reintegrációs tisztet és a büntetés-végrehajtási pártfogót érintő feladatokat.

A megjelölt célok érdekében a javaslat jelentősen átalakítja a feltételes szabadságra bocsátásból való kizárásra vonatkozó szabályozást.

A módosítás alapja, hogy a legsúlyosabb, az emberi életet vagy a testi épséget sértő bűncselekmény, valamint a hozzátartozó sérelmére elkövetett jelentős tárgyi súlyú személy elleni bűncselekmény elkövetője határozott ideig tartó szabadságvesztés esetén a törvény erejénél fogva kizárt a feltételes szabadságra bocsátás kedvezményéből. Az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a Büntető Törvénykönyv már rendezi a súlyos személy elleni

bűncselekményt elkövető személyek kizárását a feltételes szabadságra bocsátás kedvezményéből. A most bevezetendő tilalmat, a legsúlyosabb esetekben, a más ember életének szándékos kioltásával elkövetett bűncselekmények esetében semmilyen különös méltánylást érdemlő körülmény nem oldhatja fel.

A javaslat a büntetés-végrehajtási törvényben a hozzátartozók védelme érdekében két ponton nevesíti, hogy mely esetben kell a gyámhatóságot értesíteni: a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének megnyílása, illetve a várható szabadulás időpontja előtt két hónappal, valamint a tényleges szabaduláskor haladéktalanul. Ezekben az időpontokban annak érdekében kell értesíteni a gyámhatóságot, hogy a gyermekvédelmi intézményrendszer az esetleges veszélyeztető helyzetekre a saját jogintézményeinek alkalmazásával is felkészülhessen, és megfelelő intézkedéseket tehessen. Így pl. biztosított lesz a felügyelt kapcsolattartás elrendelésének reális lehetősége. Ezáltal a javaslatban megjelenő értesítési kötelezettség nem csupán a feltételes szabadságra bocsátás, hanem a büntetés kitöltésével történő szabadulás esetére is megfelelő védelmet tud nyújtani.

A gyámhatóság értesítése üdvözlendő, ugyanakkor nem elégséges: a gyámhatóságot kötelezni kell arra, hogy mit tehet és mit nem tehet ilyen esetekben. Hiányoljuk továbbá a javaslatból az áldozat/nem bántalmazó szülő értesítésére vonatkozó kötelezettséget. A felügyelt kapcsolattartás kapcsán megjegyezzük, hogy annak lehetősége eddig is biztosított volt. A felügyelt kapcsolattartást ugyanakkor egyrészt nem tartjuk jó megoldásnak, másrészt akkor azt is szabályozni szükséges, hogy az nem tekinthető átmenetinek. A jelenlegi gyakorlat az, hogy a felügyelt kapcsolattartást csak egy igen korlátozott, határozott időre tartják fenn, s mivel a bántalmazók ezekben a helyzetekben nem szoktak erőszakot demonstrálni, a kapcsolattartást felügyelő szakemberek az elvitellel járó kapcsolattartásra történő átváltásra tesznek javaslatot. Ha ez az eljárásrend így marad, akkor a felügyelt kapcsolattartás semmire se garancia. A javaslatokat lásd fentebb.

A feltételes szabadságra bocsátás kérdésével összefüggő veszélyhelyzetek értékelése hatékonyabban történhet meg, ha abban más ágazatok tudásanyaga is feldolgozásra kerül. Ezért vezeti be a javaslatban, hogy a mentális állapotra vonatkozó szakorvosi és pszichológusi vélemény, valamint az elítélt kiskorú gyermekével kapcsolatban a gyámhatóság véleményét be kell szerezni a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének elbírálására irányuló büntetés-végrehajtási bírói eljárás során.

Lásd a fentebb kifejtetteket.